

Son günlerde üzerinde en çok konuşulan konulardan biri iklim değişikliğidir. İklim değişikliğini engelleyecek önlemleri almak tüm ülkelerin sorumluluğunu gerektiren önemli bir konudur. Buna yönelik önlemlerin zamanında alınmaması bu sorunun etkilerini giderek arttıracak, insanlık için daha zor ve içinden çıkılmaz bir hal alacaktır.

Küresel iklim değişikliğinin neden olduğu en önemli sorun doğal afetlerdir. Türkiye için en çok sorun yaratan doğal afetlerin içinde çığ, dolu, heyelan, hortum, kuraklık, orman yangınları, seller, şiddetli rüzgâr, fırtınalar, yıldırım, deprem sayılabilir.

Yaklaşık 17.000 kişinin öldüğü, 24.000 kişinin yaralandığı, 130.000 evin hasar gördüğü 17 Ağustos 1999 depremi, yakın geçmişte ülke olarak yaşadığımız en büyük doğal afetlerden biridir. Yine Elazığ depremi ve arkasından yaşanan çığ felaketi çok yakın bir dönemde yaşadığımız doğal afetlerden bazılarıdır. Ve biz, her gün yeni bir doğal afetle karşılaşma düşüncesiyle yaşamımızı sürdürmeye devam ediyoruz.

Doğal afetlerin sıklıkla yaşandığı ülkemizde sürekli tetikte olduğumuzu söylemek yalan olmaz. Sürekli tetikte olmak ise, bireylerde kaygıya neden olmakta, kaygı ise gereksinimler sıralamasında önemli bir yeri olan güvenlik gereksinimimizi tehdit etmekte ve olası bir doğal afette travmanın etkisini artırabilmektedir. Bu nedenle doğal afetlere hazırlığı içeren "risk yönetimi" bireylerin fiziksel ve psikososyal hazırlığı için önemlidir. Bu hazırlık; kişinin yaşadığı çevrenin güvenli olması, olası bir doğal afet durumunda yapılacaklar konusunda planların bulunması, temel gereksinimlerin karşılanmasına yönelik çalışmaların yeterli olması güven duygusunun oluşmasında en önemli faktörlerdendir. Özellikle geçmişte yaşananlardan ders çıkararak olası doğal afetlerin neden olacağı sorunları ele almamız durumun daha iyi yönetilmesini sağlayacaktır.

Doğal bir afet sonrasında "kriz yönetimi" önem kazanmaktadır. Doğal afetlerin insan ve diğer canlılar üzerindeki en önemli etkisi elbette fiziksel sağlık üzerinde yarattığı ölümcül olabilecek etkilerdir. Arama kurtarma, yaralıların tedavi ve bakımı ilk önce ele alınacak sorunlardır. Zaman ilerledikçe ilk şoktan kurtulan ve hayatta kalan insanlar için barınma, beslenme gibi temel gereksinimler ön plana çıkar. Kişi, olası afet durumları ile ilgili önceki kaygılarından dolayı güvenlik duygusunu kaybetmişse ve temel gereksinimlerinin karşılanamayacağını düşünüyorsa daha bencil olabilmekte ve bu durum da afet sırasında çok önemli olan koordinasyonu bozmaktadır.

Doğal afetler, fiziksel travmayla birlikte ruhsal bir travmayı da beraberinde getirir. Travma sonrası her birey aynı duyguları yaşamaz ve aynı tepkileri vermez. Bazı kişiler için etki daha az iken bazı kişiler için yaşanan afetin daha derin etkileri olabilir. Bu nedenle, bu tür olaylarla karşılaşan bireyler ve toplumlar fiziksel açıdan olduğu kadar psikolojik ve sosyal açıdan da desteklenmelidir. Ruh sağlığı çalışanları, sosyal krizler olarak da adlandırılan bu tür durumlarda birey, aile ve toplum üzerinde önemli etkileri olan psikososyal sorunları belirleme ve hızlı bir şekilde girişimde bulunma sorumluluğunu taşıyan meslek grubudur.

Ülkemizde herhangi bir afet durumunda yaşanabilecek psikososyal sorunların neler olabileceği öngörülerek, "Ulusal Ruh Sağlığı Eylem Planı'nın (2011)" "ruh sağlığının geliştirilmesi ve teşviki" hedefleri kapsamında "ruh sağlığı çalışanlarının afet ve bireysel veya kitlesel travmalar konusundaki bilgi ve deneyim düzeylerinin artırılması" stratejisi yer almaktadır.

Doğal afetlerde psikososyal desteğin amacı, olay sonrasında ortaya çıkabilecek hafif ve orta dereceli ruhsal sorunları hafifletmek, iyileştirmek ve toplumun etkilenebileceği daha önemli ruhsal sorunların oluşumunu engellemektir. Ruh sağlığı çalışanları içinde önemli bir grubu oluşturan ruh sağlığı ve psikiyatri hemşireleri olarak bizler, ülkemiz için önemli bir sorun olan doğal afet durumlarında, travmadan etkilenen bireylerde ruhsal belirtilerin tanınması, tedavisi ve geleceğe dair olumlu, umutlu beklentilerin, hedeflerin oluşturulması, yaşama yeniden uyum sağlayabilmeleri amacıyla sürecin yönetiminde ve her türlü müdahalede sorumluluk almalyız. Bu zamanlarda ruh sağlığı ve psikiyatri hemşireleri olarak nasıl davranacağımızı, kiminle ve hangi kuruluşlarla iletişime geçeceğimizi bilmeli ve hazırlıklı olmalıyız.

Travma sonrası "iyileşme süreci" de ruh sağlığı ve psikiyatri hemşirelerinin ele alması gereken en önemli konudur. Rutin yaşama dönmek iyileşmeyi sağlamada çok önemlidir. Fakat herkesin rutini ve iyileşmesi farklıdır. Bireye iyi gelen aktiviteleri bulmak ve buna yönelik çalışmak ruh sağlığı ve psikiyatri hemşireleri için önerilebilir. Ayrıca, kişilerin yaşadığı duygular üzerinde çalışmak olası psikososyal sorunları en aza indirgeyecektir. Yine, doğal bir afeti yaşayan bireylerin yaşadıkları travmadan güçlenerek çıkması biz ruh sağlığı ve psikiyatri hemşirelerinin sorumluluğuında olmalıdır. Ayrıca afet olayını birebir yaşamasa da tanık olanlar ve bu kişilere yardım sağlayan kişilerde de ikincil ve cck travmalar ortaya çıkabilir. Bu tür sorun yaşayan kişiler de, psikiyatri hemşirelerinin ele alması gereken gruplardandır.

Asıl önemli olan gerekli önlemlerin alınarak "risk yönetimi" ile afetlerin etkilerinin en aza indirgenmesidir. Önlenemeyen ve öngörülemeyen durumlarda nasıl davranacağımızı bilmek ve buna yönelik çalışmalara katılmak, klinik ortamlarda ve sahada uygulanacak müdahale yöntemleri konusunda bilgi ve beceri sahibi olmak, travmaya maruz kalan bireylerle karşılaştığımızda biz ruh sağlığı ve psikiyatri hemşirelerine yol gösterici olacaktır.

Prof. Dr. Yasemin Kutlu

1. Kadioğlu, M. Türkiye'de İklim Değişikliği Risk Yönetimi. Ankara: T.C. evre ve şehircilik Bakanlığı, Türkiye'nin İklim Değişikliği II. Ulusal Bildiriminin Hazırlanması Projesi Yayını; 2012. p. 3.
2. Republic of Turkey, Ministry of Health. National Mental Health Action Plan 2011-2013. Ankara: Republic of Turkey Ministry of Health Publications; 2011. p. 64.